

Історія України

Тема: Наступ російського царизму на українську державність у 18 ст.

План

1. Гетьманування Івана Мазепи. Україна і Північна війна. Антиукраїнська політика російського царизму.
2. Гетьман Іван Скоропадський. Перша малоросійська колегія.
3. Пилип Орлик та його Конституція. Спроба відновлення автономних прав України за гетьманування Данила Апостола.
4. Гетьман Кирило Розумовський. Остаточна ліквідація царизмом автономії України.
5. Приєднання Північного Причорномор'я, Приазов'я, Правобережної України до Росії. Західноукраїнські землі під владою Австрії.

Після перемоги в Полтавській битві, Петро I здійснює заходи по ліквідації автономного устрою України. Так, у 1709 р. цар призначив до І. Скоропадського свого резидента, який мав контролювати діяльність гетьмана. Цілеспрямовано звужувалося вживання національної мови (особливо в офіційних установах, великих містах і т. д.), були накладені обмеження на видання книг, зокрема, з 1721 р. Києво-Печерській і Чернігівській друкарням було заборонено друкувати всі інші книги, крім церковних.

Значним ударом царизму по автономії Гетьманщини було створення у травні 1722 р. Малоросійської колегії (1722-1727) - центрального органу російської колоніальної адміністрації у Лівобережній Україні. Вона мала перебувати у гетьманській столиці Глухові і складалася із 6 російських урядовців, прокурора та канцеляристів на чолі з бригадиром С. Вельяміновим. Колегія контролювала діяльність гетьмана, старшини, відала фінансами. З 1724 р. після смерті наказного гетьмана Павла Полуботка (1722 - 1724 рр.) - Лівобережною Україною правила лише Малоросійська колегія.

Крім того, фактично скасовувалася вільна торгівля. Українцям заборонялося займатися торгівлею з іншими країнами, крім Росії.

Після смерті Петра I (1725 р.) російські імператори намагалися обмежити українське самоврядування. Але із зміною імператорів і міжнародної ситуації політика „залізної руки" щодо України інколи дещо пом'якшувалася.

Готуючись до війни з Туреччиною, уряд Петра II (1727-1730 рр.) у 1727 р. дозволив обрання нового гетьмана (Малоросійську колегію було ліквідовано в тому ж 1727 р.). Ним став миргородський полковник Данило Апостол (1727-1734 рр.), який здійснив судову реформу, ревізію земель, знизив експортні мита, дещо реформував гетьманську адміністрацію. У той же час, значно обмежувалася українська автономія, до фінансових справ залучалися представники Росії.

Слід також зазначити, що у 1734 р. запорожцям, які з 1709 р. змушені були проживати на території Кримського ханства, було дозволено повернутися і заснувати так звану Нову Січ на р. Підпільній (біля сучасного м. Нікополя).

В цілому, захищаючи державні права українського народу та обмежуючи російські впливи на Україну, гетьман Апостол тим самим затримав процес повної інтеграції Гетьманщини у структуру російської імперії.

Після смерті Д. Апостола (1734 р.) російський уряд 16 років не дозволяв обирати гетьмана, а для управління Україною запровадив колегіальний орган під назвою „Правління Гетьманського Уряду" (1734-1750). Він складався із трьох представників української старшини і трьох російських чиновників. Формально члени правління мали

рівні права, але фактичним головою був князь О. Шаховський, а після нього - князь І. Барятинський.

Під час царювання Єлизавети Петрівни (1741-1761 рр.), таємно повінчаної з українським козаком Олексієм Розумовським, в Україні було відновлено гетьманство. Олексій переконав імператрицю розпустити „Правління Гетьманського Уряду” і відновити гетьманат на чолі зі своїм молодшим братом Кирилом Розумовським (1750-1764 рр.). Новообраному правителю виповнилося всього 22 роки. У дитинстві він був звичайним сільським хлопцем, який разом із однолітками випасав худобу, але згодом, завдяки братові, отримав добру освіту, побував у Німеччині, Франції, Італії, де вивчав, німецьку, французьку й латинську мови, географію, історію тощо. У 18 років став президентом Петербурзької академії наук.

К. Розумовський докладав багато зусиль для розширення автономного управління Української держави, добивався спадковості гетьманства. Але в умовах централістичних прагнень Російської імперії подальший розвиток української автономії був неможливим.

У 1762 р. престол зайняла Катерина II, прибічниця централізму, яка рядом заходів остаточно ліквідувала автономний устрій України:

- у 1764 р. ліквідовано гетьманство, вся повнота влади зосередилася в руках відновленої Малоросійської колегії (1764-1786) на чолі з генерал-губернатором графом П. Рум'янцевим, який спрямував свою діяльність на неухильну ліквідацію української автономії;

- у 1775 р. знищено Запорозьку Січ. Її землі були роздані царським фаворитам, вельможам, генералам. Доля запорозьких козаків склалася порізно: 25 тис. козаків згодом переселено на Кубань, 5 тис. запорожців отримали політичний притулок в Туреччині і заснували там Задунайську Січ (1775—1828 рр.), значна кількість запорожців отримала статус селян;

- у 1781 — 82 рр. ліквідовано поділ України на полки і створено губернії;

- у 1783 р. запроваджено кріпосне право в Україні. Цього ж року було ліквідоване українське козацтво як стан. Замість козацьких полків створювалися полки російської регулярної армії. Козаків перевели в селянський стан, а приблизно 10 тис. заможних козаків отримали грамоти дворян і офіцерські чини в російській армії.

В 1796 р. на території колишньої Гетьманщини утворено Малоросійську губернію. Ще раніше, після встановлення офіційної назви „Російська імперія” (1721 р.), Гетьманщину почали офіційно називати Малоросією.

Таким чином, протягом майже століття Гетьманщина була основним центром політичного життя України. Хоча росіяни тримали під контролем її зовнішні стосунки та воєнні кампанії, все ж управління та соціально-економічна політика Гетьманщини здійснювались українцями, їм належала вирішальна роль в судах, фінансах, армії. Самоврядування сприяло піднесенню української шляхти. Саме Гетьманщина була для політичних діячів ХХ ст. зразком українського самоврядування. Та хоча зовнішні форми автономії гетьманської України були скасовані, збереглися основи нового національного відродження українського народу — державно-національні традиції, які після занепаду княжої Русі-України ожили в Українській Гетьманській козацькій державі. Збереглася, витримала випробування часом і дійшла до наших днів ідея незалежної й соборної Української держави. За цю ідею і в ХІХ, і в ХХ ст. цілі покоління боролися й віддавали своє життя.

Українська козацька держава зберегла й українську націю від культурно-національної асиміляції з сусідніми народами. Після того, як занепали вогнища культури, козацька Україна зі своїм духовним центром у Києві залишалася форпостом національно-культурного життя для всіх українських земель

Український народ зберіг у своїй пам'яті незабутні сторінки Гетьманщини, які допомогли започаткувати нову добу в історії України.

Завдання: Написати реферат
на одну з обраних тем
по плану